

מחמדי התורה

לע"נ זקני מו"ר
כ"ק מו"ר
האדמו"ר מערלין
הגה"ק רבינו
יוחנן בן רבי משה
בעל האמרי סופר
עלה בסעודה השמימה
ל"ג לחודש
אדר א' תשע"ו
זכותו יג עלינו
ועל כל ישראל

לע"נ אמו"ר
הגה"צ רבי
חיים יעקב מנחם
שוורץ זצ"ל
דומ"צ ק"ק צאנז
בעל ה"יחי יעקב"
נלב"ע
ליל שבת קודש
פרשת וישלח
פ"ז כסליו תשפ"ג

ברכת זמן בקידוש בעמידה או בישיבה

פסק המחבר (או"ח סי' תרמ"ג סעיף א-ב), סדר הקידוש בסוכות, יין, קידוש, לישב בסוכה, שהחיינו, ולהרמב"ם מקדש מעמד ומברך לישב בסוכה ויושב, ואחר כך מברך זמן, וברמ"א כתב, דנוהגין לקדש מיושב כדעת הרא"ש (יעו' לעיל סי' רע"א סעיף י').

פלוגת הפוסקים בקידוש של כל שבת אי יקדש בעמידה או בישיבה

וידוע פלוגת הפוסקים, בקידוש של שבת אי יקדש בעמידה או בישיבה, **דהמחבר** (סי' רע"א ס"י) כתב דאומר ויכולו מעומד, משמע דיוכלו לבד אומר מעומד ושאר הקידוש מיושב וכ"כ **בערוך השולחן** (סעיף כ"ה) בביאור המחבר, וברמ"א (שם) ויכול לעמוד בשעת הקידוש ויותר טוב לישב, ויעו' בליקוטי מהרי"ח (סדר קידוש) שכתב דמדברי המחבר אין הכרע אם לקדש בעמידה או בישיבה.

אולם נהגו בהרבה מקומות, כדברי האר"י **בשער הכוונות** (ערבית ליל שבת), ובהשל"ה (מסכת שבת פרק תורה אור), דמקדשין בעמידה, ובמהר"ם שיק (תרי"ג מצוות) כתב, שנוהג כרבו החת"ס שעשה כמשמעות דברי המחבר לעמוד בויכולו, ושאר הקידוש בישיבה, וכ"כ בשו"ת התעוררות תשובה (או"ח סי' ק"ל), שכן נהג הכת"ס.

ביאור המשנה ברורה בכונת המחבר

והנה, כתב המשנה ברורה (סי' תרמ"ג ס"ק ו'), דמה שכתב המחבר דלהרמב"ם צריך לברך, יין, קידוש היום, לישב בסוכה, ויושב, ואח"כ יברך זמן, היינו דלדעת הרמב"ם (הלכות סוכה פ"ו ה"ב), יש לברך ברכת לישב ומיד לישב דהישיבה היא תחלת המצווה כדכתיב בסוכות תשבו, ולכך ישב מיד, דכמה דאיכא להסמיק עשיית המצווה לברכתה שפיר דמי, לכך כיון דברך לישב בסוכה, ישב ורק אח"כ יברך זמן, ובביאור הגר"א מצדד להלכה כדעת הרמב"ם, ובמור וקציעה (שם) דעל כל פנים היכן שרוצה להוציא אחרים אחרים שיברך מיושב וכדאיתא לעיל (סי' קס"ז).

הטעם שאין אנו חוששים להסמיק הישיבה לברכה

ויש לתור ולחקור, דאפילו לדין שאנו כהאר"י והשל"ה לעמוד בכל זמן הקידוש, מכל מקום, אמאי אין אנו חוששים להא דפסק כאן המחבר לדעת הרמב"ם, דיש לישב אחרי ברכת לישב בסוכה, ולומר ברכת זמן בישיבה דכמה שנוכל להסמיק העשייה לברכה מסמיכים.

ועל אף דנימא, כדברי הבית יוסף (שם), שהביא משמיה דהרא"ש (סוכה פ"ד אות ג'), דיכול לברך ברכת לישב, בין בעמידה בין בישיבה, דמאי דכתיב בסוכות תשבו, לאו ישיבה משמע אלא לשון עיכוב וכדכתיב ותשבו בקדש ימים רבים, מכל מקום כיון דברכת שהחיינו הוי הפסק לקיום מצוות תשבו, אמאי שלא נחשוש לזה ונאמר ברכת זמן בישיבה.

כיון דגם ברכת שהחיינו קאי על מצות ישיבה ואכילה ושינה תו לא מקרי עובר לעשייתו

ואפשר, דכיון דברכת שהחיינו שאומר קאי הן על עשיית הסוכה הן על מצוות ישיבת סוכה ואכילה ושינה, וכדילפינן כל הני חיובא מקרא דתשבו ודרשינן תשבו כעין תדורו, לכך לא הוי הפסק מה

המשך בעמוד הבא

פסק המחבר (סי' תרנ"א ס"ב),
האגודה
בידו
ראשיהם למעלה

חמדת ההלכה

מה יטול קודם הלולב או האתרוג

ועיקריהם למטה והאתרוג בשמאלית.

הנה משמעות המחבר, דקודם לוקחים את הלולב ואחר כך לוקחים את האתרוג, וכך כתבו התוס' (סוכה לט.), והרוקח (סי' ר"כ), והרמב"ם (הל' לולב פ"ו ה"ז), והטור (כאן), דקודם יקח הלולב, ואחר כך יקח האתרוג.

חידוש המגן אברהם דיש ליטול האתרוג קודם הלולב

אולם המגן אברהם (שם סק"ח), הביא חידוש משמיה דהמטה משה (סי' תתקכ"ח), וכ"ה בשל"ה (דף רמ"ה): בשם האבן שועיב (בדרשות לחג הסוכות), דכשהוא נוטל את הד' מינים, קודם יטול האתרוג ורק אחר כך האתרוג, וכשמסיים המצווה, הרי זה מקודם יניח הלולב ורק אחר כך את האתרוג.

ובטעם הדבר כתב, דהוא דומיא דתפילין, וביאר במחצית השקל (שם), דכי היכי דבתפילין מניח קודם של יד ואח"כ של ראש, וכשמסלק הרי הוא מסלק קודם של ראש ואח"כ של יד, מטעם דתפילין של יד קדמה לשל ראש בקרא, דכתיב קודם וקשרתם לאות על ידך, ורק אח"כ והיו לטוטפות בין עיניך, הכי נמי כאן באתרוג ולולב, אתרוג מוקדם בקרא, דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, ורק אח"כ וכפות תמרין וענף עץ עבות וערבי נחל, יקח קודם האתרוג, וכשמניח יניח קודם הלולב ואח"כ האתרוג.

להנ"ל ב' אופנים היאך יזכה לחבירו ד' מינים

והוסיף עוד המג"א לחדש (שם), דמי שרוצה לתת לחבירו ד' מינים כדי לצאת בו ידי חובת ד' מינים, הרי דאי אפשר למסור מידו ליד חבירו, דהוא צריך להניח מידי קודם את הלולב, אולם חבירו צריך ליטול את האתרוג כדין הקדימה הנ"ל, וזה אי אפשר, לכך מוטב שיניחנו על השולחן, וחבירו יקח את האתרוג ראשון ואח"כ הלולב כדין הקדימה הנ"ל.

ובס"ק (י"ב) כתב עוד אופן, שיוכל לזכות מחבירו מבלי שחבירו יצרץ להניחו על השולחן, והוא דקודם יקח את הלולב ביד שמאל, ואח"כ יקח גם את האתרוג ביד שמאל, וכששניהם ביד שמאל ס"ל להב"י להלכה דלא יצא ידי חובתו כלל בזה, ולאחר ששניהם ביד שמאל, יקח הלולב לימין, והרי דהאתרוג שנלקח בשמאל הייתה ראשונה בידו ולא הייתה צריכה העברה.

הפוסקים שנקטו כדברי המגן אברהם

ודברי מגן אברהם אלו, הביאו הרבה פוסקים להלכה, יעו' באליה רבה (שם סק"ז), והבאר היטב (שם סק"ח), ובבכורי יעקב (שם ס"ק נ"א), וכן הוא בסידור הגר"י עמדין, וסידור דרך החיים, שכך נהגו למעשה ליטול קודם האתרוג, ואחר כך הלולב מדין קדימה כנ"ל.

דחיית הנודע ביהודא לב' חידושי המגן אברהם

אולם הנודע ביהודא בדגול מרבבה (שם), השיג על ב' אלו הדינים שחידש המגן אברהם, בדין ליטול האתרוג קודם, תמה מכל

המשך בעמוד הבא

הפוסקים הנ"ל שכתבו להדיא שקודם יקח הלולב, וכפי שהארכנו בזה לעיל שהרבה הראשונים כתבו כן, וכן משמע סתימת לשון המחבר, וכך כתב **החיי אדם** (סי' קמ"ח ס"י), להוכיח מזה דקודם יטול הלולב, וכתב דודאי שגגה היא האי דינא דהמגן אברהם.

וכן לגבי דין סילוק שכתב המג"א שישלך קודם הלולב, ודומיא דתפילין כנ"ל, כתב דיש לומר דלא דמי כלל לתפילין, דבתפילין אמרה תורה והיו לאות על ידך, ודרשו חז"ל והיו לשון רבים כל זמן שבעיניך יהיו שנים, ולכך כשמסלק מסלק קודם של ראש, אולם בד' מינים לא מצאנו שהקפידה תורה בזה, לכך יניח מה שרצה, או האתרוג או הלולב.

ומרנא ורבנא החתם סופר (בהגהותיו לשו"ע שם) תירץ, דכוונת המגן אברהם, בראיה מתפילין כך הוא, דמדכתיב ו' של והיו

הרה"ק מבוטשאטש נהג ליטול האתרוג ואח"כ הלולב

ובאשל אברהם (בוטשאטש) פסק, כדברי המג"א לקחת האתרוג קודם, **והעיד** שנתפשט המנהג במדינות שונות, שהשמש נוטל מהחזן, ונותן להמנענע בהלל אצל החזן עם הלולב והאתרוג של הקהל, והיינו משום חשש הנ"ל דצריך קודם אתרוג, היה נותנו החזן להשמש, והוא העבירו לקהל, ועתה בעל הבית יכול לתת לו את הלולב ראשון ואחר כך האתרוג, והשמש נותן לקהל קודם את האתרוג, ואחר כך הלולב, וכתב דיש בזה גם טעם על פי נסתר, ואף הנוב"י לא נתכוון לדחות דברי המג"א רק סבר דאין חשש איסור.

נפק"מ לדינא להמברכים על ד' מינים של רבם

ולדברי האשל אברהם אלו, נפקא לן מידי להלכה, לאלו שנהגו לצאת מד' מינים של רבם, יש ג' עצות היאך שיצאו ידי חובה גם להמג"א א' שיניחו על השולחן ומשם יקחו אלו הרוצים לצאת בזה ידי חובתם, ב' או שיטלו שניהם בשמאל, ואח"כ יעבירו את הלולב לימין כנ"ל מהמג"א, ג' שיקחו זה מידי אדם שלישי, כדברי האשל אברהם.

אולם לאו כולי עלמא סברי הכי, דיעויין בשערי **תשובה** (שם סק"ח), שהביא משם **שו"ת זרע אמת** (או"ח סי' צ"ה), דנוטל לולב קודם יש לו על מי לסמוך, וכן הוא **בכף החיים** (שם ס"ק נו) שהביא מכמה גדולים שנהגו לקחת קודם הלולב ואח"כ האתרוג, כסתימת לשון המחבר.

ולפלא שהמשנה ברורה לא הביא מכל זה, ומשמע דלא נקטו כן להלכה למעשה, וכן פוק חזי מאי עמא דבר שאין נזהרין בזה כלל, ונוטלין הלולב קודם, וצריך עיון.

תבנא לדינא

פלוגתת הפוסקים אי ליטול קודם הלולב או האתרוג, דומיא דתפילין דקודם מניחים של יד וא"כ של ראש ומסירין קודם הראש ואח"כ של יד, **חידוש המג"א** ברוצה לזכות את חברו היאך יעשה, דחיית הנוב"י דברי המג"א, יישוב החת"ס בזה, **מנהג הרה"ק מבוטשאטש**, נפק"מ להלכה לאלו הלוקחים מרבם.

שמברך שהחיינו אחרי שברך לישב בסוכה, דהא גם שהחיינו קאי על זה, ותו לא מקרי עובר לעשייתו, דהא גם הני ילפינן מקרא דתשבו, ולכך יכול לומר שהחיינו, דקאי על כל מצוות החג, ולא חיישינן להפסק, כנלענ"ד.

כי היכי דבכל יו"ט לא הוי זמן הפסק גם בסוכות לא הוי הפסק

עוד יש לומר, דכי היכי דבכל יום טוב, אנו מברכים על היין, וקידוש היום, ואחר כך זמן, ולא אמרינן דהוי הפסק זמן לקידוש, אלא כחלק מה' קידוש הוא, כן נמי בסוכות זמן כחלק מהקידוש הוא, ולא הוי שום הפסק מה שאנו מברכים זמן, ואדרבה אי הוי יושבים היה נראה כהפסק להקידוש לומר דהזמן לא קאי על הקידוש, ורק על מצוות ישיבת סוכה, דהא חזינן דהתיישב קודם האי ברכה, לכך נהגו שלא לישב עד אחר ברכת שהחיינו, כמו בשאר יום טוב דלא הוי הפסק, ולהראות בזה דזמן קאי גם על קידוש.

ראייה לזה מדברי המג"א

ובזה יתבאר, גם מה שאנו נוהגים בשאר הימים לברך לישב בסוכה אחרי ברכת המוציא, ודלא כשיטה הראשונה **במחבר** (שם ס"א) דקודם יברך סוכה ואח"כ המוציא, וכתב **המגן אברהם** (שם ס"ק) בטעמא דמילתא, דקודם יברך ברכת המוציא, דהוא המחייבת אותו בסוכה, ואחר כך יברך לישב בסוכה אחרי שהתחייב כבר במצוות סוכה ע"י ברכת המוציא, והוסיף **"ולא הוי הפסק בין ברכת המוציא לאכילה דצורך סעודה הוא כמו קידוש"**.

הראינו בזה לדעת, כדברינו דלעיל, דהא הכא אחרי שברך המוציא היה צריך שיאכל בכדי שלא יהיה הפסק בין ברכת המוציא לאכילה, ואמאי מברך לישב בסוכה ולא חושש להפסק, לכך קאמר דכיון דהוא צורך הסעודה הרי הוא "כמו קידוש", והיינו דגם בקידוש הא שמברך שהחיינו וכדומה לא הוי הפסק כיון דצורך סעודה הוא.

הרי לנו מכל הנ"ל, דיש לנו מקום לסמוך, דאפילו אחרי שאנו עומדים בקידוש כדברי האר"י והשל"ה, שיכולים לעמוד גם בברכת הזמן, שאחרי ברכת לישב בסוכה, ולא חוששין לעובר לעשייתו, דצורך סעודה וקידוש הוא, וכברכה אריכתא דמיא, או מטעם שלא נטעה לומר שאין הזמן עולה על הקידוש וכנ"ל, כנלענ"ד.

אם יכול לברך שהחיינו אחד למצוה ולהנאה

ואפשר עוד, דהנה נחלקו הפוסקים, באדם שיש לו לברך ברכת שהחיינו, הן על דבר מצוה, והן על דבר הנאה, האם יכול לצאת ידי חובתו בברכה אחת, או לא, **דבשו"ת כתב סופר** (או"ח סי' כ"ו) כתב, דאע"ג דראינו דבספק אם יש מצוה יברך על בגד או פרי חדש כמו ביום ב' של ר"ה, זה דווקא בספק, אולם היכא שאין ספק כלל ודאי שיברך על כל דבר לגופיה, אחד על המצוה ואחד על ההנאה, דאין עושין מצוות חבילות חבילות יעו"ש.

אולם, יעו" **בשדי חמד** (ח"ו פאת השדה מערכת ברכות סימן ל') שהביא **דבמרדכי** (פ"ד דסוכה אות תשס"ו), נשאל בזה, וז"ל המברך קידוש בליל ר"ה על יין חדש אם הזמן של קידוש פוטר זמן של יין חדש, והשיב שודאי פוטר כמו שזמן של קידוש סוכות פוטר זמן של עשיית סוכה, ה"נ פוטר זמן דיין חדש יעו"ש, הרי מדבריו להדיא דיכולים לברך ברכה אחת של שהחיינו הן למצוה ולהנאה יחד. **כיון דבשהחיינו של ליל סוכות יש נמי ברכת המצוות לכך אנו עומדים**.

ולזה אפשר, דכיון דכללל אית לן דבברכת המצוות מברכים בעמידה, וילפינן ליה בקמה אל תקרי בקמה אלא בקומה, וברכת הנהנין מברכין בישיבה, לכך י"ל דכיון דבברכת שהחיינו שאנו מברכים בליל סוכות יש בו גם ברכת המצוות לכך אנו עומדים, ולא חוששים להפסק מטעם הנ"ל, אולם הא שלא יושבים כיון שיש בה גם ברכת המצוות, כנלענ"ד.

תבנא לדינא

עמידה בקידוש- להמחבר וכן נהג **החת"ס** ויכולו בעמידה, ואח"כ בישיבה, **להרמ"א** טוב יותר הכל בישיבה, **להאר"י והשל"ה** הכל בעמידה, **זמן בליל סוכה- להרמב"ם** בישיבה, בכדי להסמיך המצווה לברכתה **אנו נוהגים לברך זמן בעמידה- טעם הדבר**, א' דשהחיינו קאי נמי אאכילה שתיה ושינה שגם נלמד מתשבו, והרי לא הוי שום הפסק ולא הוי עובר לעשייתו, ב' כמו בכל יו"ט זמן לא הוי הפסק כן כאן בסוכות, ואדרבה אם יתיישב נטעה לומר שאין זמן על הקידוש, וכדברי המג"א בכל לילי החג, ג' למאי דנחלקו הפוסקים אם יכול לברך שהחיינו על מצוה והנאה יחד, **ולהמרדכי** יכול, לכך כיון דיש בה נמי שהחיינו למצוה, וברכת המצוות בעמידה נאמרת, לכך מברכים זמן בעמידה (**מחמדי התורה**).

חמדת הדרוש

הא שלא אסרו המלאכה בערב סוכות

אמרו חכמינו ז"ל (פסחים נ.) ריש פרק מקום שנהגו מקום שנהגו שלא לעשות מלאכה ערב פסח אין עושין.

וברש"י (ד"ה שלא לעשות), כדי שלא יהא טרוד במלאכה וכו' דמצוה לטרוח מבעוד יום.

ויש לחקור, דלדברי רש"י הנ"ל יש להקשות אמאי לא חששו נמי בערב סוכות שיהא אסור בעשיית מלאכה מחצות כי יש לו לטרוח בסוכתו, ובד' מינים ושאר עניני החג.

יעו' במגיד משנה (הל' יו"ט פ"ח הי"ז), ובפני יהושע פסחים שם.

א'

סוכה עושין כבר במוצאי יוה"כ

התוספת יו"ט (פ"ד פסחים מ"א) תירץ- דשאני ערב סוכות מערב פסח, דגבי סוכה רגילין העולם לעשותה כבר במוצאי יוה"כ, וכדברי המהר"ל הובא במטה אפרים, שבכדי להתחיל במצוות מיד במוצאי כיפורים, נוהגין להתחיל בעשיית הסוכה, אולם מצה איתא בירושלמי (הובא בטור ס' תנ"ח), שנהגו לעשותה משעה ו', כשעת שחיטת קרבן פסח.

ב'

בפסח דלאחר חצות אסור מדאורייתא גזרו גם לפני חצות משא"כ סוכות

הצל"ח (פסחים שם) תירץ- דאפשר לומר דרש"י יסבור כדברי הירושלמי שהביאו התוס' שם שלאחר חצות יש איסור דאורייתא לעשות מלאכה, לכך גזרו כבר גם קודם חצות, אולם בערב סוכות שאין שום איסור מלאכה מדאורייתא לאחר חצות, לכך לא גזרו נמי לפני חצות.

ג'

פסח עיקר השמחה יו"ט ראשון גזרו משא"כ בסוכות

החתם סופר (פסחים שם) תירץ- דיש לחלק דדווקא בסוכות שעיקר השמחה היא ביו"ט האחרון של חג ולא בראשון, לכך לא חששו לגזור, כי על אף אם שלא ישמח ביו"ט הראשון מ"מ ישמח ביו"ט האחרון, אולם בפסח דעיקר שמחה הוא ביו"ט ראשון חששו יותר שמא יתבטל ממצות השמחה אם גם יהא מותר בעשיית מלאכה.

ד'

פסח איסור כרת החמירו משא"כ בסוכות

בשו"ת שיח יצחק (סימן קלא) תירץ- דשאני ערב פסח, דהטעם הוא משום פסח וביעור חמץ, שיש בביטולם עונש כרת, על כן החמירו לאסור בו מלאכה, משא"כ בערב סוכות אם יטרד יבטל רק מ"ע בעלמא.

ה'

היכן שיש מצוה לא גזרו משא"כ כשאין מצוה

עוד יש לתרץ- דבסוכה דאיכא מצוה בעשייתה וכמבואר ברש"י מכות (ח א) ד"ה השתא נמי דעשיית סוכה היא מצוה עיין שם, וכן כתב הרמב"ם (פ"א מברכות ה"ח) שהיה לו לברך על עשיית הסוכה אי לאו דאין מברכין על המצוה אלא בגומרה ובדאי יזדרז ולא ישהה את עשיית הסוכה שהוא מצוה מחמת טרדת המלאכה, אבל מרור ומצה אין מצוה בעשייתה והכנתה, וממילא ליכא מצוה להזדרז ואם יעשה מלאכה יוטרד בהכנת המרור. (מחמדי התורה).

חמדת המועד

אכילת ארעי חוץ לסוכה- בשבת ויו"ט

הנה ידועה פלוגתת הפוסקים, אי הא דפסקין (ס' תרל"ט), דאכילת ארעי פטור מהסוכה, אי אמרינן כן ביו"ט של סוכות או שבת חו"מ, למאי דאמרינן (ביצה לד:), דשבת קובעת למעשה, אם כן לא שייך בשבת אכילת ארעי דשבת עושה אותה קבע.

ויש לתמוה, דאי נימא כשיטת רבינו אביגדור, דבשבת ויו"ט, אסור לאכול אפילו אכילת ארעי, דהשבת קובעת, אם כן מאי פריך בגמ' (סוכה כו:), במעשה דרבי צדוק שאמרו העולם לסוכה ונאכל, הא יש לומר שהיה בשבת או יו"ט דאז ליכא היתר דאכילת ארעי, דהשבת קובעת לסעודה וכו"ל.

א'

מכאן מוכח דלית הלכתא כרבינו אביגדור

האליה רבה (שם ס"ק א') תירץ-, דאין הכי נמי, מדברי הגמ' הנ"ל ראייה דלא כדברי הרבינו אביגדור שהביאו השבולי הלקט (ס' שד"מ), ובתניא רבתי (הל' סוכה ס' פ"ד), דשבת ויו"ט אסור באכילת ארעי, דהשבת קובעת וכו"ל, אלא ע"כ דגם בשבת הותר לאכול אכילת ארעי חוץ לסוכה, דלא אמרינן בזה דהשבת קובעת, והוסיף דלכן השמיטו הפוסקים את שיטת רבינו אביגדור, וסממא כיון דלא קי"ל כן, ולא שנא חול ולא שנא שבת, הותר לאכול אכילת ארעי חוץ לסוכה.

ב'

ליכא לאוקמא בשבת דממשנתנו מוכח דהיה בחול

הברכי יוסף (שם ס"ק ה') תירץ- דכיון דהביאו המעשה דרבן גמליאל עם המעשה דרבי צדוק, שאכל פחות מכביצה, והתם ודאי היה בחול, דהא מאי דתנן אוכלין ארעי סתם, ודאי לענין חול איירי ועל זה הביא מעשה דרבי צדוק, א"כ כיון דהמשנה הביאה הני ב' מעשיות יחד, הרי כי היכי דמעשה דרבי צדוק איירי בחול, ה"נ מעשה דרבן גמליאל, לכך פריך שפיר דמכאן דאסור לאכול ארעי חוץ לסוכה כלל.

ג'

להגירסא שעשו כן משום חומרא יובן

עוד תירץ- למאי דגריס הר"ן בסוגייתנו במעשה דר"ג, דהא שעשו כן להעלות לסוכה לא מפני שההלכה כן, אלא שהחמירו על עצמם, לפי זה יובן היטב שלא היה יכול לומר דאיירי בשבת ויו"ט, דממה נפשך אי שבת קובע הרי דאינו חומרא אלא חיוב, ואי דשבת אינו קובע, הרי לא שנא שבת לא שנא חול, יש לומר שהחמירו על עצמם.

ד'

דברי רבינו אביגדור רק אם אינו אוכל סעודה מיוחדת ליו"ט

בשו"ת שואל ומשיב (מהדורא תליתאה ח"א ס' תס"ח) תירץ-, דיש לומר, דהא דיו"ט או שבת קובעים לסעודה, היינו דווקא באם אח"כ אינו רוצה לאכול סעודה לשבת, ובזה אמרינן שמה שאוכל עתה הרי הוא לסעודת שבת, וקובע, אולם אם אוכל עוד סעודה, י"ל דגם רבינו אביגדור יודה דאינו קובע, ולפי זה יובן, דודאי ר"ג לא רצה לצאת באכילה זאת סעודת יו"ט או שבת, ובכה"ג אין השבת ויו"ט, קובע, ועכ"ז אמר להעלותו לסוכה, לכך פריך שפיר דמכאן דאפילו ארעי אסור מחוץ לסוכה.

ה'

דברי רבינו אביגדור רק בפת אולם במיני תרגימא אף השבת אינו קובע

בשו"ת תשובה מאהבה (ח"א ס' צ"ז) ובטעם המלך (פ"ו מהל' סוכה) ובשו"ת מהרי"ץ חיות (ס' נ"ה) תירצו-, דגם מה שאמר רבינו אביגדור דאכילת שבת ויו"ט קובעת, היינו דווקא בכזית פת, אולם במיני פירות ותרגימא יודה רבינו אביגדור דהשבת אינו קובע לזה, ובזה יובן היטב, דהא מעשה דר"ג היה בפירות ומיני תרגימא ועכ"ז אמר להעלותו לסוכה, הרי דאפילו דברים שאין השבת קובעת אמר לאכלם בסוכה, הרי דאכילת ארעי אסור חוץ לסוכה ושפיר פרכינן בגמ' למאן דאמר דמותר לאכול חוץ לסוכה.

ויש לעיין בדברייהם, למאי דכתב הריא"ז (פסחים קא.), דהא דאמרינן השבת קובעת, לאו דווקא בפת, אלא גם פירות ומיני תרגימא קובע לענין קידוש במקום סעודה, ואפשר לומר, דאולי רק לענין קידוש במקום סעודה קובעת, אולם לא לשאר מילי, וצ"ע.

נחמד ונעים

סוכה- ד' מינים- שמחת בית השואבה- שמחת תורה

סוכה- מצוות סוכה שאפילו האכילה ושתיה חל עליהם שם שמים

רבי יהודה בן בתירה אומר כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה (סוכה ט). ותמימה רבתי למה צריך לזה פסוק ששם שמים חל על הסוכה, הא מצווה הוא כשאר כל המצוות, אולם הנראה לנו דבר גדול למדונו כאן חז"ל, דהנה קרבן חגיגה כולו לבעלים, חוץ מהאי מורין שנקרבים על גבי המזבח, ואפילו הכי כל הבשר נקראית חגיגה שנתקדשה מחלק האימורין שנתנו על המזבח, לזה בא ריב"ב לרמוז, כי כן נמי במצוות סוכה אף האכילה והשתיה שהאדם אוכל ושותה בסוכה חל עליה שם שמים וכולו לה' הוא. (דברי שאול- שם)

לרמוז דין הפוסקים דבסוכה מצוות צריכות כוונה

ועד יש לפרש, דהנה בקרבן המחשב מפגלת, ופסלת את הקרבן, כן יש לומר להניי שיטות דסבירא להו דאעפ"י דבכל מצוות התורה מצוות אינם צריכות כוונה, מ"מ בסוכה שהתורה אמרה למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי, הרי שהקפידה תורה על כוונת המצוות הסוכה, וכל שלא כוון אינו יוצא, ולכן דימו אותו לקרבן, לומר כי היכי דבקרן המחשבה מפגלת, כן נמי בסוכה בעינן מחשבה, ובלא מחשבה לכונת המצווה לא יצא די חובת המצווה. (בן יהיידע- שם)

סוכה- מקור לדברי חז"ל שנסיון הגויים לעתיד לבוא הוא במצוות סוכה

מצווה קלה יש לי וסוכה שמו, מיד מוציא ה' חמה מנרתיקה (ע"ז ג). יש להבין מהיכן לקחו זאת חז"ל שהמבחן והנסיון לעתיד לבוא יהיה במצוות סוכה, הגם שכל דרשותיהם היו מקובלות אצלם וכל מכל מקום כל דבר שבתורה שבע"פ צריכה סמיכות מתורה שבכתב, והנראה דהנה בסורה (פר' קורח) ע"פ בוקר ויודע ה' את אשר לו, ויודע ב' במסורה א' בוקר ויודע, ב' ויודע בהם את אנשי סוכות (שופטים ח טו), ורצונו לומר ולרמוז על זה, על ידי אנשים המקיימים את מצוות סוכה, בזה ויודע ה' את אשר לו. (בני יששכר מאמרי י' אות ח')

סוכה- רבי אליעזר ורבי עקיבא לשיטתם אי יוצאין מסוכה לסוכה

ענני כבוד היו דבר רבי אלעזר, רבי עקיבא אומר סוכות ממש עשו להם (סוכה יא). יש לומר בהסבר פלוגתתם, דכל אחד לשיטתייהו אילו, (לקמן כז), דרבי אלעזר אומר אין יוצאין מסוכה לסוכה והיינו דומיא דענני הכבוד שסיק עליהם הקב"ה העננים כל משך שהותם במדבר וזכר לזה אין יוצאין מסוכה לסוכה, אולם רבי עקיבא דס"ל הכא דסוכות ממש עשו להם, הרי דגם שם היו יוצאים בזמן שחנו ונסעו, ולכן סבירא ליה דיוצאין מסוכה לסוכה, ומאי דס"ל לר"א דאם נפל חוזר ובונה, דהא גם בעננים מצאו תענית ט. שהלכו וחזרו כשמת אהרן וחזרו בזכות משה. (פני יהושע סוכה- פנים יפות פר' אמור)

סוכה- המקיים מצוות סוכה נעשה שותף למעשי בראשית

כל דיין שדן דין אמת לאמיתו נעשה שותף למעשי בראשית (שבת י). הנה כתב במהרי"י וייל (סי' קצ"א), הביאו הבאר היטב (סי' תרל"ט ס"א) המקיים מצוות סוכה כאילו נעשה שותף למעשי בראשית, וטעם הדבר דהא העולם דומה לאות ב' כדאמרו (מנחות כט); העולם דומה לאכסדרה, והיינו שיש בה ג' מחיצות יעו' תוס' ר'ה כד. ד"ה אכסדרה, כן סוכה נמי הרי הוא כשרה בג' דפנות, הרי ב' עולמות ב' צירים, (גלינוי הש"ס שבת י.)

מה שעושים זכר לענני הכבוד ולא למן ובאר שגם היו במדבר

ג' מתנות טובות נתן ה' לישראל במדבר, מן, באר, ענני כבוד (תענית ט). ומפורסמת קושיית הקדמונים, דתימה רבתי הוא, אמאי עושין רק זכר לנס ענני כבוד, ולא עושים זכר גם למן ובאר, ויש בזה ג' ביאורים,

א- בשם רבי יהודה חאביליון, דהנה אמרו חז"ל אין בודקין למוזנות, הרי שמוזנות ומים שהם לחיי האדם נתן הקב"ה, לכל אחד מישראל גם להערב רב, אולם ענני הכבוד איתא בזה"ק שפלט אותם הענן, לכן אמר ה' לעשות זכר רק מענני הכבוד, שבוה היה סימן מי שהוא ראוי שתשרה עליו השכינה.

ב- בשם רבי חיים כפופי שההבדל בין ענני הכבוד לבאר ולמן הוא, דהמן ובאר הם צורך קיומי, וכביכול הקב"ה חייב לכלכלם, אבל ענני הכבוד זה תוספת שמירה כפי שהולכי מדבריות הולכים גם בשמש ובקור, ולכן עושים זכר רק לענני הכבוד כי זוהי חיבה יתירה.

ג- בשם רבי ישועה זיין, הביא שההבדל הוא מפני שענני כבוד ניתנו לישראל בלי בקשה, משא"כ מן ובאר ניתנו ע"י שאלה בתלונה ובתערעומות, ולכן עושים זכר רק למה שניתן להם בטובו הגדול בלי שאלה ותערעומות.

וביאר, דכל הני ג' טעמים מרומזים בקראי דסוכות, בסוכות תשבו שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסוכות, למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל, וזהו בסוכות תשבו שבעת ימים, ואם תאמר למה עושים זכר רק לענני כבוד ולא למן ולבאר א'- כי בסוכות הושבתי - פירוש מעצמי בלי שאלה ובקשה כטעם של רבי ישועה זיין. ב'- את בני ישראל והיינו שרק בני ישראל זכו לענני כבוד ולא הערב רב, וזהו כאב שנותן לבניו, ולכן עושים זכר רק לענני כבוד. ג'- אני ה' אלוהיכם שאני אדוונכם וכביכול חייב לפרנסכם בלחם ובמים, משא"כ בענני כבוד שזה היה מתנה גמורה, ולכן עושים זכר לענני כבוד, כטעם של רבי חיים כפופי. (ראש דוד פר' אמור)

ויש להוסיף בזה, דהיינו טעמא דלעתיד לבוא יתן ה' לאומות העולם מצווה קלה וסוכה שמה, להראות בזה, שכי היכי דבמדבר היה זה ליסמן ואות על מי ראוי שירשה שכנתו, כן לעתיד יהיה זה הסימן כי רק על ישראל, ראוי שתשרה השכינה. (בני יששכר מאמרי תשרי מאמר י' אות ט"ו)

האם מקיימין מצוות שמחה ביו"ט עם לימוד תורה

ר"א אומר אין לו לאדם ביום טוב אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה (פסחים סח.)- כתב המהרש"א דאע"פ דכתיב ושמחת בחגך, מ"מ ס"ל לר"א דגם בלימוד התורה אפשר לקיים מצות שמחה, וכדכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב, והא דק"ל אין שמחה אלא בבשר, ר"ל אין שמחת אכילה רק ע"י בשר, אמנם המשכונות יעקב (קהלת יעקב מו"ק ח ב) נקט לפשוט דא"א לקיים שמחה בלימוד התורה, והא דקאמר ר"א או כולו לד', היינו בזמן הזה שבלא"ה אינו יכול לקיים מצות שמחה מכיון שאין לנו בשר קרבנות.

ובשאגת אריה (סס"ט) שנקט כהמהרש"א דלר' אליעזר אפשר לקיים שמחה בלימוד התורה, מיהו לא מטעמיה של המהרש"א, אלא דשמחתו הוא במה שמקיים ע"י לימוד התורה המצווה החביבה ושקולה לפני המקום כנגד כל המצוות, וע"כ נקט השאגת אריה דנשים שאינן מצוות בת"ת אינן יכולות לקיים שמחת יום טוב בת"ת

חמדת הפלאות

עיון בדברי רבינו ה"פלא יועץ"

והיית אך שמח..

כתב רביה"ק בספרו פלא יועץ (ערך סוכות), ציוונו לשמוח שמחה של מצוה, והוא סימן טוב לכל השנה, שכתבו גורי האר"י ז"ל שמי שהוא שמח - וטוב לב בחג הקדוש הזה של סוכות, מובטח לו שתעלה לו שנה טובה, ויהיה לעולם שמח.

כן מובא באברבנאל, במאמר "והיית אך שמח" להבטיחו שאם ישמח ויגיל בחג הסוכות, יהיה שמח וטוב לב כל השנה, ואם התעצב בראשית השנה, בעצבון וטאכנות. כי כן טבע המציאות, השמח בחלקו ישמח וישמחה ישיג.

בהקדמת שו"ת בית אפרים או"ח מביא בשם דודו הגאון מו"ה סענדר, לבאר מש"כ (דברים טז, טו): שבעת ימים תחוג לה"א וגו' והיית אך שמח, בהקדם מש"כ (משלי: כב), ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה, כי אמרו חז"ל (אבות פ"ב מ"ז) מרבה נכסים מרבה דאגה.

והוא ע"ד מאמרם (קה"ר א' בפסוק ונתתי את לבי לדרוש), אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאוותו בידו אית ליה מנה רוצה מאתים, אך בברכה הבאה מאת ה', עליה נאמר (מלאכי ג' י') והריקותי לכם ברכה עד בלי די, ודרשו חז"ל (תענית כב): מאי עד בלי די; עד שיבילו שפתותיכם מלומר די, ובברכה זאת לא שייך לחשוש שיבקש תמיד יותר, שהרי אדרבה הוא יכלה שפתיו מלומר די, ולכן רק ברכת עושר כזאת היא שמחה בשלימות.

וזה שאמר ברכת ה' היא תעשיר, שיש בה מעלת שנותנת עשירות, ואעפ"כ לא יוסיף עצב עמה, שלא יהיה בגדר יש לו מנה רוצה מאתים. וזהו כונת הכתוב כאן כי יברכך ה' אלקיך בכל תבואתך ובכל מעשה ידיך, ולכן, והיית אך שמח, אך הוא מיעוט, שלא תראה בשמחה זו שום עצב אלא אך ורק שמחה בלבד, מאחר שהיא באה מתוך ברכת הש"ת, וסיים ע"ז הגאון בעל בית אפרים דפח"ח ושפתים יושק.

בספר רשפי אש (בלקוטי אגדות אות ר"ג) הביא שהקשה הבעש"ט, דהרי תבת די אינו כלל ממוצא השפתיים, ותיך דבאמת לכך יכלו השפתיים מחמת אמירת די תמיד, ולא ישתמשו במוצא השפתיים כלל.

בספר נחלת יעקב יהושע (פר' וזאת הברכה) דבכתבי האר"י ז"ל, דעצבות מקלקלת את הפרנסה, וע"י שיה' לאדם שמחה הוא מביא לעצמו פרנסה, וסימן לדבר כי כתיב והיית אך שמח ס"ת חת"י. והוא השר הגדול של הפרנסה.

וראה בן איש חי (פרשת ראה שנה ראשונה) עה"פ שבעת ימים תחג לה' אלהיך, והיית אך שמח (דברים טז טו), דהזיהרה אותו התורה במועדים במצות שמחה בפרסות, מפני שיש בני אדם אשר ימי המועדים יהיו להם לעצבון, הן מחמת בטולם ממלאכתם ועסקיהם שבעת ימים שלמים רצופים, והן מחמת רבוי ההוצאה שיהיו להם עתה, יותר משאר הימים. ולכן הוצרך הכתוב להיות מצוה על השמחה בימים אלו בפרסות, הנה אנכי מצוך שתהיה אך שמח, שלא ימשוך היצר את לבבך לעצבון בראותך בטל מעסק תבואתך ומעשה ידיך, ולא עוד אלא שאתה מרבה בהוצאות, כי באמת יברכך ה' בכל זה ואין אתה מפסיד כלום, לא מחמת הבטלה ולא מחמת רבוי ההוצאות.

ובשו"ע (סימן תקטז ס"ב) כתב, חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד, ויעו"ש במשנ"ב (ס"ק טו) שהוא מצות עשה מהתורה.

ועיון בתוס' (מו"ק י: ד"ה עשה) שכתבו דשמחת הרגל נמי דרבנן, ומה שכתבו ושמחת היינו בשלמי שמחה, כדאיתא בחגיגה (ג), ולשיטה זו לכאורה אין חיוב מהתורה להיות שמח, והנה השאגת אריה (סימן סה) האריך להקשות על תוס', והשאגת אריה מסיק דמצות שמחה מקיימים גם בבשר ויין סתם, כדאמרינן בפסחים דף עא, שאם חל יום ראשון בשבת שאין לו שלמי שמחה, מקיים שמחה בכסות נקיה ויין יטן, ובוה מקיים את המצוה דאורייתא דושמחת, וא"כ ה"ה דמקיימים אותו אף בזמן הזה דליכא שלמי שמחה, עכ"ל.

שגם אם לא ירצה את חבריו יום הכיפורים יכפר?

שאלה ב' קי"ל דתוספת יום הכיפורים דאורייתא, היכן מצינו בפוסקים ידיחה דין תוספת מטעם דין אחר?

תשובה א' חידוש גדול הביא השדי חמד (מערכת יום הכיפורים ס"ב אות יד), בשם הרב מראה גדול (ח"א דרוש ו'), דכל זה דווקא בכל השנים, אולם בשמיטה כיון שמקיים מצות השמיטה כתיקונה ומשמט חובות חבריו, גם ה' לא ינמנו טוב ומכפר לו גם על עבירות שבין אדם לחבירו בלא ריצוי, מדה כנגד מדה.

תשובה ב' כתב בשו"ת כת"ס (סוף סי' ק"ד) מי שהיה אנוס בעיו"כ ולא יכל לאכול, ועתה נמצא בזמן תוס' יום הכיפורים נראה להלכה דמצות עשה דאכילה בעיו"כ דוחה לאיסור התוס', אולם למעשה אין לסמוך על זה, ויעו"ע בזה בלימודי ה' (לימוד ג"ט).

שאלה א' היכן מצינו באדם שקנה סכך כשר למהדרין, ואין בו שום פסול, ועכ"ז יהא פסול לכתלה, ולהרבה

לחידודא בהל' סוכות

חקירות הלכתיות ע"ד החידוד בש"ס ובפוסקים

פוסקים, יהא פסול אפילו בדיעבד?

שאלה ב' קי"ל שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה, היכן מצינו דלא יהא פטור אפילו שהוא שליח מצוה כמובן דלא איירי בשיש לו אפשרות לקיים שניהם?

פתרון לחידודא גליון ר"ג- יום הכיפורים

שאלה א' עבירות שבין אדם לחבירו אין יום הכיפורים מכפר עד שירצה את חבריו, היכן מצינו